

CZU 343.125

CARACTERUL JURIDICO-SOCIAL AL LEGALITĂȚII CAUZĂRII DE PREJUDICII ÎN PROCESUL REȚINERII INFRACȚORULUI

Ana TURCAN-ZABULICA,
doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de
Științe a Moldovei

REZUMAT

Este necesar să ne reținem atenția asupra faptului că, actualmente, mai mulți specialiști ai dreptului penal au o atitudine pozitivă față de includerea în partea generală a dreptului penal a normei de drept privind reglementarea cauzării de prejudicii la reținerea infractorului. Totodată, însă, unii dintre aceștia consideră, în continuare, că reținerea infractorului este separată și reglementată nejustificat într-o normă aparte. Includerea acestei cauze (care înlătură caracterul penal al faptei în legea penală a Republicii Moldova) a creat premise pentru perceperea caracterului ei juridico-social, pentru determinarea temeiurilor și condițiilor cauzării prejudiciului, a mărimii lui, pentru delimitarea acestei cauze de alte circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei, precum și pentru excluderea lacunelor și incertitudinilor de pe acest segment. Reținerea infractorului, de fapt, ca și legitima apărare, este determinată de necesitatea apărării unui spectru larg de valori, care au importanță deosebită pentru stat și cetățeni.

Cuvinte-cheie: reținere, infractor, organ de drept, pedare, lege penală, drept penal, infracțiune, prejudiciu, ocrotire, persoană cu funcție de răspundere, urmărire penală, justiție.

THE LEGAL AND SOCIAL CHARACTER OF THE LEGITIMACY OF CAUSING DAMAGE IN THE PROCESS OF DETENTION OF A CRIMINAL

Ana TURCAN-ZABULICA,
PhD student, Institute of Legal and Political Research of the Academy of
Sciences of Moldova.

SUMMARY

It is necessary to note that at present, several specialists in criminal law are positively interested in the inclusion in the general part of the criminal law of the rule of law on the regulation of the harm caused by the detention of the offender. At the same time, however, some of them still consider that the detention of the offender is separate and unjustifiably regulated in a particular rule. The inclusion of this case (which removes the criminal character of the deed in the criminal law of the Republic of Moldova) has created prerequisites for perceiving its juridical-social character, for determining the grounds and conditions of causing the prejudice, its size, for delimiting this cause of other circumstances, that remove the criminal character of the offense, and to eliminate the gaps and uncertainties in this segment. Detention of the offender, in fact, as the legitimate defense, is determined by the need to defend a wide range of values, which are of particular importance to the state and citizens.

Keywords: detention, offender, law authority, surrender, criminal law, criminal legislation, offense, injury, protection, responsible person, criminal prosecution, justice.

Introducere. Caracterul juridico-social al legalității cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului este determinată de un cumul de calități care transformă cauzarea prejudiciului într-o faptă socialmente utilă, legală și neinfracțională. Acest lucru și-a găsit reflectare în Capitolul

III al Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei”. În articolul 37 Cod penal al Republicii Moldova[2], se menționează că „Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvârșită în scopul reținerii persoanei care a comis

o infracțiune și al predării ei organelor de drept”.

Este necesar să ne reținem atenția și asupra faptului că, actualmente, mai mulți specialiști ai dreptului penal au o atitudine pozitivă față de includerea în partea generală a dreptului penal a normei de drept privind reglementarea cauzării de prejudicii la reținerea infractorului.

Materiale și metode aplicate. În procesul elaborării acestui articol a fost studiat cadrul normativ intern și internațional care se referă la reținerea infractorului în calitate de faptă ce exclude caracterul ei, precum și la admisibilitatea cauzării prejudiciilor în procesul realizării acestei acțiuni. De asemenea, a fost studiată și doctrina din acest domeniu, făcându-se referire la cei mai notorii doctrinari din domeniul dreptului penal, care au cercetat acest subiect. Totodată, în cadrul elaborării articolului au fost aplicate multiple metode de cercetare științifică, la care pot fi atribuite următoarele: metoda analizei comparative; metoda analizei logice, sinteza și deducția; metoda sistemică, metoda comparativă etc.

Obiectul de studiu se referă la reținerea infractorului ca circumstanță care exclude caracterul infracțional al faptei. De asemenea, cercetării științifice a fost supusă și admisibilitatea cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului, se vorbește despre proporționalitatea acestui prejudiciu în coraport cu pericolozitatea socială a faptei comise de infractor.

Rezultate obținute și discuții. Necătând la faptul că reținerea infractorilor este în prezent tot mai des examinată ca un tip independent al comportării legale a cetățenilor, prin care s-ar exclude caracterul penal al faptei, acesta totuși mai continuă să fie determinat în mod diferit. Aceasta probabil se datorează faptului că, în particular, nu există nici o părere unică referitoare la esența temeiurilor, tipurilor și a coraportului acțiunilor de reținere. Și, tocmai de aceea, se impune cu precădere o analiză minuțioasă a temeiurilor prin care s-ar înlătura caracterul penal al faptei [7, p. 42].

Sintagma „reținere a infractorului” exprimă sensul acțiunilor de cauzare a unor prejudicii în timpul captării și predării către organele de drept a persoanei care a comis o infracțiune și care se sustrage de la răspunderea penală [1, p. 88]. Unul dintre primii doctrinari care a atras atenția asupra necesității de a evidenția reținerea infractorului în ca-

litate de circumstanță separată care înlătură caracterul penal al faptei a fost cercetătorul I. I. Sluțchi. El promova conceptul conform căruia, cauzarea de prejudicii astacatorului după epuizarea atentatului infracțional nu mai putea fi examinat conform regulilor referitoare la legitima apărare, deoarece cauzarea de prejudicii persoanei, care deja nu mai prezintă un pericol nu este altceva decât un act de răfuială. Tot el afirma că, aplicarea violenței generată de necesitatea reținerii infractorului, nu doar că nu este periculoasă, ci dimpotrivă, este chiar utilă pentru întreaga societate [17, p. 60].

La rândul său, și autorul M. I. Iacubovici a ajuns la concluzia că întrebarea referitoare la reținerea infractorului și la cauzarea anumitor prejudicii acestuia urmează să fie interpretată în calitate de circumstanță aparte, care înlătură caracterul penal al faptei [25, p. 195]. „Reținerea infractorului – afirma el – urmează a fi examinată, fără de echivoc, în calitate de circumstanță care înlătură pericolul social și ilegalitatea faptei, și nicidecum ca acțiune asimilată legitimei apărări” [26, p. 45]. De asemenea, reținerea infractorului era recunoscută în calitate de instituție separată a dreptului penal și de către cercetătorii B. A. Curinov [19, p. 207] și E. A. Frolov [20, p. 232]. Aceeași opinie era împărtășită și de savantul Iu. M. Tcacevski, care presupunea că aplicarea legitimei apărări pentru reținerea infractorului după comiterea infracțiunii este inadmisibilă, deoarece reprezintă o analogie a legii, care nu poate fi aplicată în dreptul penal. Din acest considerent, afirma el, cauzarea de prejudicii în cazul reținerii infractorului urmează a fi reglementată în cadrul unei instituții separate [21, p. 162]. Acest punct de vedere era exprimat și de către autorii T. Gh. Șavgulidze, Gh. V. Bușuev, V. N. Cozac și mulți alții [24, p. 138; 11, p. 10-11; 13, p. 12-13]. Totodată, trecem în revistă faptul că nu toți cercetătorii susțineau această opinie. Astfel, savantul V. V. Piontcovski, recunoscând necesitatea reglementării instituției reținerii infractorului, considera că întrebarea referitoare la limitele admisibilității prejudiciului, cauzat în procesul reținerii, urmează a fi soluționată prin analogie cu limitele admisibilității prejudiciului, cauzat în situația legitimei apărări [14, p. 361]. Aceeași poziție era promovată și de I. S. Tișchevici [22, p. 11-12].

Un aport deosebit pe segmentul justificării independenței acestei circumstanțe l-a avut autorul Iu. V.

Baulin, care a formulat concluzia că „reținerea infractorului reprezintă o varietate separată a comportamentului legal și socialmente util al cetățenilor, o circumstanță aparte, care înlătură pericolul social și ilegalitatea faptei comise [9, p. 18]”. Astfel, putem constata că, în marea lor majoritate, opiniile savanților, absolut justificat, coincid în sensul că legitima apărare nu permite de a lua în calcul toate particularitățile juridice, legate de cauzarea prejudiciului în procesul reținerii infractorului.

De asemenea, atragem atenția și asupra faptului că tot același autor a ajuns la concluzia conform căreia legea penală urmează să reglementeze doar acțiunile cetățenilor de rând în privința reținerii infractorului. Activitatea similară a persoanelor cu funcție de răspundere reprezintă obiectul de reglementare a altor norme juridice. Astfel, legea contravențională, de exemplu, specificând condițiile legalității reținerii infractorului, indică asupra unui cerc determinat de persoane cu funcție de răspundere ca subiecți ai raportului juridic, excluzându-i, totodată, pe aceștia din cercul subiecților raportului juridic de reținere a infractorului, reglementat prin legea penală [9, p. 40-41]. În baza celor expuse, ajungem la concluzia conform căreia colaboratorii organelor de drept nu se află în sfera de acțiune a normei penale referitoare la legitima apărare și, deci, privind reținerea infractorului, ei au acționat în limitele și în cadrul drepturilor oferite și stabilite în temeiul normelor de drept contravențional. Această opinie a fost susținută de marea majoritate a specialiștilor din domeniu și după destrămarea Imperiului sovietic, urmare a căruia fapt în republicile devenite independente au fost adoptate noi reglementări pe tărâmul dreptului penal, care recunoșteau și reglementau reținerea infractorului în calitate de cauză separată care înlătură caracterul penal al faptei.

În acest context, este necesar să ne reținem atenția asupra faptului că, actualmente, mai mulți specialiști ai dreptului penal includ în partea generală a dreptului penal al normei de drept și reglementarea cauzării de prejudicii la reținerea infractorului. Totodată, însă, unii dintre aceștia consideră, în continuare, că reținerea infractorului este separată și reglementată nejustificat într-o norma aparte, deoarece în cadrul reținerii, ca de exemplu, a persoanelor care iau parte la atacuri banditești, care transportă armament sau care au evadat din locurile de detenție, poate fi vorba

doar despre starea de legitimitate apărare, deoarece reținerea are loc în cadrul unui atentat nefinalizat la valorile ocrotite prin legea penală[15, p. 112]. Introducerea acestei norme este considerată precoce și insuficient analizată de autorul V. I. Tcacenco. El afirmă că acordarea posibilității de a cauza prejudiciu infractorului în caz de reținere a lui, când nu avem încă o sentință definitivă, ar încălca prezumția de nevinovăție, și ar crea premise pentru „hotărâri subiective referitoare la prezența sau lipsa infracțiunii[23, p. 321-322]”. În ceea ce privește propria opinie, suntem de părere că elaborarea și fixarea norme referitoare la reținerea infractorului nu este precoce. Raporturile juridico-penale dintre stat și infractor nu încetează după epuizarea atentatului infracțional. Dacă este necesar de a preda infractorul organelor de stat, iar el se eschivează de a se prezenta la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată, în special în cazurile când a comis o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, apoi în vederea înfrângerii rezistenței, acestuia îi poate fi cauzat un anumit prejudiciu. Din acest considerent, este evidentă necesitatea reglementării juridico-penale a reținerii infractorului ca circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei.

Includerea acestei cauze, care înlătură caracterul penal al faptei în legea penală a Republicii Moldova, a creat premise pentru perceperea caracterului ei juridico-social, pentru determinarea temeiurilor și condițiilor cauzării prejudiciului, a mărimii lui, pentru delimitarea acestei cauze de alte circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei, precum și pentru excluderea lacunelor și incertitudinilor de pe acest segment. În acest context, ne punem întrebarea care este totuși caracterul juridico-social al reținerii infractorului însoțită de cauzarea prejudiciului? Care norme reglementează și ocrotesc activitatea celor ce rețin infractorul și îi cauzează, concomitent, anumite prejudicii? Din care motiv, necesitatea de a lua în calcul importanța drepturilor omului nu permite, doar în baza faptului comiterii infracțiunii, a renunța chiar și la drepturile infractorului, invocând argumentul necesității de a lupta cu infracționalitatea?

Conform art. 54, alin. 2 din Constituția Republicii Moldova, „Exercițiul drepturilor și libertăților cetățenilor nu poate fi supus altor restricții decât cele prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și

sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției[3]”. Din acest considerent, reținerea infractorului, de fapt, ca și legitima apărare, este determinată de necesitatea apărării valorilor importante, specificate mai sus. În acest cadru, dacă persoana a comis infracțiunea, este admisă încălcarea drepturilor și intereselor ei, aparte luate, inclusiv și prin cauzarea prejudiciului, deoarece ea urmează a fi predată organelor corespunzătoare ale statului în vederea efectuării cercetărilor, iar el se opune acestui fapt. În contextul dat, în literatura de specialitate se menționează că statul este impus să soluționeze, consecutiv, două sarcini, care sunt, în același timp și corelate reciproc, și contradictorii. Pe de o parte, este necesar de a asigura controlul de stat asupra infracționalității și eficienței combaterii ei. Pe de altă parte, sunt apărate drepturile și interesele cetățenilor, inclusiv și a celor care au comis infracțiuni[16, p. 111].

Pentru a realiza ambele sarcini, este necesar de a clarifica esența raportului dintre inviolabilitatea persoanei și reținerea infractorului, însoțită de cauzarea prejudiciului. Pe de o parte, inviolabilitatea persoanei, care include în conținutul său viața, sănătatea, onoarea și demnitatea omului, libertatea lui, precum și alte drepturi și interese, reprezintă valoarea supremă în cadrul oricărei societăți. În baza acestui temei, în normele de drept internațional este proclamată apărarea drepturilor omului, a vieții, sănătății, onoarei și demnității lui, a libertății, adică inviolabilitatea acestuia. Din acest considerent, persoana este ocrotită și prin reglementările interne, inclusiv prin normele dreptului penal și procesual-penal. Pe de altă parte, reținerea infractorului reprezintă instrumentul cu ajutorul căruia se realizează transmiterea acestei persoane organelor de drept, prin care este asigurată realizarea scopului justiției: inevitabilitatea răspunderii persoanei vinovate și prevenirea comiterii de noi infracțiuni. Acest instrumentar reprezintă un mijloc efectiv în lupta cu criminalitatea.

Scopurile și sarcinile specificate au dus la apariția a două doctrine, una dintre care promovează, în calitate de valoare principală, controlul asupra

infracționalității, plasând pe planul doi drepturile omului, iar alta se axează pe prioritatea acestora, ele urmând a fi luate în calcul în cazul reținerii infractorilor. Aceste doctrine concurează între ele deja de o perioadă îndelungată de timp. Conform celei dintâi, obținerea rezultatelor dorite în prevenirea și cercetarea infracțiunilor reprezintă obiectivul de bază. Drepturile omului, inviolabilitatea lui pot fi lezate, știrbite chiar și sub riscul cauzării unor prejudicii iremediabile. Cea de a doua doctrină, în opoziție cu prima, declară că, necătând la necesitatea luptei cu infracționalitatea, inviolabilitatea și drepturile persoanei nu trebuie sacrificate. Din acest considerent, este necesar de a identifica o balanță, un echilibru dintre aceste două valori: pe de o parte omul și drepturile sale, iar pe de altă parte, gradul de control asupra infracționalității. Încălcarea acestui echilibru în detrimentul drepturilor omului generează tendințe polițienești în activitatea organelor de stat corespunzătoare[16, p. 111].

În acest context, susținem părerea autoarei L. N. Smirnova, conform căreia, creșterea infracționalității, apariția unor forme tot mai grave și mai perfecționate ale ei, necesită eforturi juridico-organizaționale din ce în ce mai mari pentru a proteja eficient omul, drepturile și interesele lui de la atentatele infracționale. În același timp, infractorul trece limita admisibilului, încalcă interdicția legală, datorită cărui fapt apare dreptul statului de a combate activitatea infracțională a acestuia, creând condițiile necesare atragerii lui la răspundere penală[18, p. 53]. În același sens se expunea și cercetătorul P. Goli-bah, care menționa că „Fiecare om este liber, însă societatea are dreptul de a-l lipsi de libertate. Libertatea încetează de a mai fi un drept, dacă omul abuzează de ea, folosind-o în detrimentul concetățenilor săi[12, p. 38]”. Apărarea și inviolabilitatea persoanei nu exclude dreptul la constrângere în privința ei, inclusiv și sub forma reținerii neviolente a infractorului, în vederea predării organelor de drept.

În același timp, în legătură cu necesitatea activității de pe segmentul reținerii infractorilor, prin intermediul sistemului de norme penale și procesual-penale și a sistemului de organe judiciare urmează a fi exclusă constrângerea inutilă, de prisos, inclusiv și sub forma cauzării prejudiciilor excesive. Astfel, în cazul apariției necesității de a cauza prejudiciu în cadrul reținerii infractorului, urmează a fi luată în calcul

ambii factori, și anume: 1) combaterea infracțiunilor și reținerea infractorilor, însoțită de asigurarea protecției de către stat a persoanelor care luptă cu infracționalitatea, inclusiv a celor care rețin infractori; 2) apărarea de către stat a drepturilor și libertăților omului și a inviolabilității persoanei.

Ca urmare a acestui fapt, cu ajutorul reglementării juridico-penale și procesual-penale urmează a fi asigurată posibilitatea reținerii infractorului, și în același timp, trebuie respectate garanțiile inviolabilității și libertății persoanei. Această interpretare permite, pe de o parte, de a purta lupta cu infracționalitatea, creează premise pentru stabilirea adevărului în cauzele penale, asigură executarea pedepselor penale, iar pe de altă parte, reduce la minimum situațiile legate de încălcarea drepturilor omului, care cauzează daune personalității. Pentru a justifica faptul că reținerea infractorului nu constituie o infracțiune, este necesar de a examina următoarele două laturi ale acestei fapte: 1) utilitatea socială; 2) legalitatea.

În literatura de specialitate se menționează că reținerea infractorului, însoțită de cauzarea prejudiciilor are o utilitate evidentă, deoarece această acțiune este comisă pentru a preda infractorul organelor de drept, pentru a pune capăt activității infracționale a acestuia și a preveni posibilitatea comiterii de noi infracțiuni [10, p. 32]. Însă, stabilirea utilității sociale a oricărui fapt sau acțiuni, de facto, poate fi realizată doar dacă sunt descoperite astfel de fenomene și obiecte care satisfac, în realitate, interese importante ale omului și societății. Deoarece valoarea supremă a societății o reprezintă omul, viața, sănătatea și proprietatea acestuia, apărarea lor reprezintă o necesitate a oamenilor. Toate acestea se regăsesc, inclusiv, și în sfera interesului primordial al statului și societății. Criteriul utilității oricărui acțiuni, inclusiv și al reținerii infractorului, îl reprezintă corespunderea acestor acțiuni prevederilor principiilor umanismului, democrației, libertății și inviolabilității persoanei. În același timp, orice acțiune întreprinsă în vederea apărării acestor principii nu trebuie să fie orientată spre prejudicierea altor persoane. În baza îmbinării acestor componente urmează a fi identificată utilitatea socială adevărată a reținerii infractorului, însoțită de cauzarea prejudiciului. Utilitatea socială a cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului constă în faptul că ea asigură predarea infractorului către organele judiciare și,

în același timp, face posibilă realizarea principiului inevitabilității răspunderii penale, asigurând inadmisibilitatea cauzării prejudiciului care nu este necesar. Utilitatea socială constă, de asemenea, și în faptul că reținerea infractorului, însoțită de cauzarea prejudiciului este orientată, obiectiv, spre stabilirea adevărului. Dacă infractorului îi reușește să se eschiveze de la reținere, el are posibilitatea de a nimici urmele infracțiunii, de a ascunde armele infracțiunii și bunurile sustrate, poate influența martorii în propriul interes, împiedicând, astfel procesul de cercetare, stabilirea adevărului și pedepsirea celui vinovat. Aceste piedici se pot reflecta negativ și asupra comportamentului potențialilor infractori, blocând realizarea scopului prevenirii infracțiunilor. Și, în sfârșit, infractorul rămas în libertate va obține potențiala posibilitatea de a comite noi infracțiuni [11, p. 15].

Prevenirea urmărilor negative (evitarea răspunderii penale, comiterea altor infracțiuni), chiar și dacă este necesară cauzarea de prejudicii în acest sens, urmează a fi examinată în calitate de valoare mai importantă în coraport cu apărarea necondiționată a inviolabilității persoanei care a comis infracțiunea. Și în acest caz, urmează să punem accentul pe utilitatea reținerii infractorului, însoțită de cauzarea prejudiciilor. Astfel, dacă atentatul asupra inviolabilității persoanei este socialmente periculos, infracțional și reprezintă un temei pentru urmărirea penală, apoi comportamentul celui care reține, cauzând prejudiciu infractorului, nu este social periculos, deoarece prin el sunt satisfăcute necesități importante și utile ale societății și anumitor cetățeni aparte în privința apărării drepturilor și intereselor lor legale. Anume aceste aspecte scot în evidență utilitatea socială a cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului. De asemenea, utilitatea socială a acestei instituții urmează a fi examinată nu doar în calitate de fenomen separat, ci și ca temei al legalității faptei, a esenței și caracterului juridic al ei.

Preocuparea societății pentru asigurarea drepturilor omului a atins apogeul la etapa contemporană, etapă la care a fost elaborat un instrumentariu juridic complex de vocație internațională, în care au fost consacrate mai multe standarde ce au stat la baza elaborării constituțiilor de către statele europene [5, p. 53]. Multiple reglementări naționale și internaționale stabilesc reguli pe segmentul îngrădirii drepturilor

și libertăților omului, justificate prin utilitatea socială a acțiunilor celor care rețin infractorii. Anume ele au permis de a justifica și a soluționa problemele reglementării juridice a reținerii infractorului, însoțite de cauzarea prejudiciilor [4; 6; 8].

Deoarece cel reținut opune rezistență, apare necesitatea cauzării de prejudicii, pentru a-i înfrânge rezistența și a-l preda organelor de drept. Cauzarea de prejudicii celui reținut, aparent, se aseamănă cu infracțiunea. Din acest considerent, sunt necesare reglementări care ar asigura protecția juridică a cetățenilor, antrenați în reținerea infractorilor, cu condiția că prejudiciul cauzat este justificat prin utilitatea acțiunilor întreprinse în cadrul reținerii. Statul, cu ajutorul legii penale urmează să aperse pe cei care rețin infractorii, cauzându-le totodată anumite prejudicii. În acest cadru, legalitatea acțiunilor celui care reține urmează a fi determinată în temeiul pericolozității sociale și a gravității infracțiunii comise de cel reținut, trebuie contrapusă cu prejudiciul care a fost cauzat sau care putea fi pricinuit prin comportamentul premergător sau ulterior al celui reținut, precum și în baza prejudiciului suportat de infractorul reținut.

Persoanele cu funcție de răspundere, special împuternicite, au dreptul de a reține, însă în cazul dat, ele îndeplinesc obligațiunile plasate asupra lor de a reține persoana în strictă conformitate cu prevederile legii, de a nu-i cauza prejudicii excesive. Cetățenii de rând nu au obligațiunea de a reține, dar se pot folosi, din propria inițiativă, de dreptul oferit de lege de a reține infractorul. Totodată, și ei au obligația de a respecta limitele stabilite de lege: de a nu cauza prejudicii excesive, neproporționale infractorului reținut. Apărarea prin intermediul normelor de drept penal poate fi realizată doar dacă sunt respectate anumite limite în procesul cauzării de prejudicii celui reținut. Acțiunile exercitate în procesul reținerii vor fi recunoscute ca legale doar dacă nu vor cauza un prejudiciu excesiv. Din acest considerent, trebuie respectate anumite condiții cu ajutorul cărora sunt stabilite limitele prejudiciului, cauzat în timpul reținerii infractorului. Doar în situația respectării condițiilor stabilite de lege, reținerea infractorului, însoțită de cauzarea anumitor daune, nu atrage după sine răspunderea penală. În același timp, nerespectarea acestor limite, atât de către persoanele special împuternicite, cât și de cetățenii de rând – sub aspectul cau-

zării prejudiciului excesiv – reprezintă o încălcare a intereselor societății și a drepturilor celui reținut, adică este prezentă o infracțiune.

Cele menționate mai sus, determină caracterul juridic al cauzei care exclude caracterul penal al faptei și esența legalității cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului. Caracterul juridic al reținerii infractorului, însoțit de cauzarea prejudiciilor, reprezintă transmiterea și aflarea celui reținut în custodia statului, ea fiind determinată de utilitatea socială a predării infractorului organelor de drept. Persoana care realizează reținerea, însoțită de prejudicierea infractorului, se află sub protecție juridică, însă doar dacă nu a admis încălcarea condițiilor ei. Esența legalității cauzării de prejudicii în procesul reținerii infractorului constă în stabilirea, în legea penală, a dreptului de a cauza prejudicii infractorului cu respectarea condițiilor reținerii. Totodată, este prevăzută și inadmisibilitatea depășirii limitelor necesare ei prin cauzarea prejudiciilor excesive. Aname această esență reflectă conținutul cauzei care exclude caracterul penal al faptei.

Unii autori sunt de părerea că ar fi mai corect de a determina reținerea legală, însoțită de cauzarea prejudiciilor, în calitate de cauză care exclude pericolozitatea socială a faptei, și nu ca circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei. S. F. Miliucov, de exemplu, este de părerea că nu de fiecare dată, circumstanța care exclude caracterul penal al faptei va cuprinde anumite situații de comitere a faptelor socialmente-periculoase, însoțită de necesitatea cauzării de prejudicii celui reținut. La aceste cazuri, autorul S. F. Miliucov atribuie comiterea faptelor socialmente-periculoase de către persoanele minore sau de către persoanele iresponsabile. Acțiunile lor sunt, de asemenea, periculoase, reprezentând temeiuri pentru reținere. De aceea, consideră el, este necesar a folosi expresia „Cauzele care înlătură pericolul social al faptei” [15, p. 95]. Această opinie, în viziunea autoarei L. N. Smirnova este incorectă, deoarece cauzarea de prejudicii la reținerea minorilor sau a persoanelor iresponsabile, care au comis fapte socialmente-periculoase, poate fi de asemenea, socialmente utilă, deoarece evită un eventual comportament periculos. Ea urmează a fi apreciată fie în baza regulilor privind eroarea faptică a celui care reține sau, dacă el cunoștea despre aceste „defecte”, ca depășire a limitelor prejudiciului cauzat sau a ex-

tremei necesități, sau fie în genere, ca infracțiune, dacă reținerea nu era necesară, din care considerent nu putea fi apreciată ca utilă [18, p. 60-61].

Concluzii. Multiple reglementări naționale și internaționale stabilesc reguli pe segmentul îngrădirii drepturilor și libertăților omului, justificate prin utilitatea socială a acțiunilor celor care rețin infractorii. Aname ele au permis de a motiva și a soluționa problemele reglementării juridice a reținerii infractorului, însoțite de cauzarea prejudiciilor.

Cauzarea legală de prejudicii în procesul reținerii infractorului reprezintă reținerea violentă a acestuia, când celui reținut i se cauzează un anumit prejudiciu, justificat prin utilitatea sa socială, din care considerent se exclude atragerea celui care reține infractorul la răspundere penală. Infracționalitatea faptei de reținere este exclusă dacă, în calitate de temeiuri ale ei și de cauzare a prejudiciilor, figurează comiterea de către cel reținut a infracțiunii, el eschivându-se de a se prezenta la organele de drept în vederea atragerii la răspundere penală sau pentru executarea pedepsei. Din acest considerent, este evidentă necesitatea reglementării juridico-penale a reținerii infractorului ca circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei. Incluziunea acestei cauze, care înlătură caracterul penal al faptei, în legea penală a Republicii Moldova, a creat premise pentru perceperea caracterului ei juridico-social, pentru determinarea temeiurilor și condițiilor cauzării prejudiciului, a mărimii lui, pentru delimitarea acestei cauze de alte circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei, precum și pentru excluderea lacunelor și incertitudinilor de pe acest segment.

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2009.
2. Codul penal al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.
3. Constituția RM: Legea RM din 29 iulie 1994. În: MO al RM, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către RM la 13 iulie 1995. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. În: MO al RM, 1999, nr. 54-55/502;
5. Cușnir Valeriu, Doga Anatol. Premise istorice privind incriminarea reținerii sau arestării ilegale. Закон и Жизнь, декабрь, 2013.
6. Declarația Universală a Drepturilor Omului.

lui. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A III din 10.12.1948. În: Tratatate internaționale. Vol. I. Chișinău, 2001. p. 11-18.

7. Mariș A. Reținerea infractorului ca circumstanță ce înlătură caracterul periculos al faptei în legislația penală a Republicii Moldova. Pandechtele Române. Repertoriu de jurisprudență, doctrină și legislație. Lucrările Sesiunii științifice anuale. Academia Română – Filiala Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu”. România, 26-27 octombrie 2007. Ed. Wolters Kluwer.

8. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966, art.9 alin.4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 30-50.

9. Баулин Ю. В. Право граждан на задержание преступника. Харьков, 1986.

10. Баулин Ю. В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния. Учебное пособие. Киев, 1989.

11. Бушуев В. Г. Социальная и уголовно-правовая оценка причинения вреда преступнику при задержании. Горький, 1976.

12. Гольбах П. Избранные произведения. Том 2. М., 1963.

13. Козак В. Задержание преступника и крайняя необходимость. // Советская Юстиция, 1982, №4.

14. Курс советского уголовного права. Часть Общая. / Редакционная коллегия: А. А. Пионтковский, П. С. Ромашкин, В. М. Чхиквадзе. Том 2. М., 1970.

15. Миллюков С. Ф. Российское уголовное законодательство: Опыт критического анализа. СПб, 2000.

16. Петрухин И. Д. Человек и власть. М., 1999.

17. Слуцкий И. И. Обстоятельства, исключающие уголовную ответственность. Л., 1956.

18. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое задержание лица, совершившего преступление. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005.

19. Советское уголовное право. Общая часть. / Под редакцией В. Д. Меньшагина, Н. Д. Дурманова, Г. А. Кригера. М., 1969.

20. Советское уголовное право. Общая часть. / Под редакцией Н. А. Беляева и М. И. Ковалева. М., 1977.

21. Советское уголовное право. Общая часть. / Под редакцией Г. А. Кригера, Н. Ф. Кузнецовой, Ю. М. Ткачевского. М., 1988.

22. Тишкевич И. С. Условия и пределы необходимой обороны. М., 1969.

23. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Ответственный редактор Б. В. Здравомыслов. М., 1996.

24. Шавгулидзе Т. Г. Необходимая оборона. Тбилиси, 1966.

25. Якубович М. И. Вопросы теории и практики необходимой обороны. М., 1961.

26. Якубович М. И. Необходимая оборона и задержание преступника. М., 1976.

Ana ȚURCAN-ZABULICA,
doctorandă, Institutul de Cercetări
Juridice și Politice al Academiei de
Științe a Moldovei.
e-mail: ana.turcan0208@gmail.com

Ana TURCAN-ZABULICA,
PhD student, Institute of Legal and
Political Research of the Academy of
Sciences of Moldova.
E-mail: ana.turcan0208@gmail.com